

jednice u Dalmaciji, Bosni, Hercegovini i Hrvatskoj. Ove su zajednice kasnije bile organizirane u here tičku »Crkvu bosansku« ili »Crkvu slavonsku«.

Ne bismo se složili s piščevom tvrdnjom da su bosanski krstjani prešli na islam zbog averzije prema katolicizmu (str. 269). Treba naime imati na umu da su »pravi krstjani« predstavljali manjinu koja je u XIV. i u prvoj polovici XV. stoljeća imala veliki ugled u narodu ali koja s vremenom gubi svoju privlačnu moć i polako nestaje s pozornice događaja. Nije isključeno da su neki predstavnici »Crkve bosanske« prihvatili islam. Jedan dio krstjana iselio se u sigurnija hrvatska područja ili na teritorij mletačke republike koja 5. siječnja 1466. godine obećaje gostoprimstvo gostu Radinu i 50-60 osoba »njegova zakona i njegove sekte« (F. Šanjek, Bosansko-humski krstjani, str. 178). Među simpatizerima bosanskih heretika bilo je mnogo više onih koji su prigrlili islam, ali ovi nisu bili članovi »Crkve bosanske« u pravom smislu riječi.

Dio kritike ide svakako na račun francuskog prevodioca (Monette Ribeyrol) koji geografski naziv »Rothomagus« prevodi sa »Rotomage« (str. 212) a riječ je o gradu Rouen u Normandiji.

Kronološke tablice, rječnik here tičkih pojmova i popis važnijih here tičkih organizacija, koje autor donosi na kraju knjige, imaju također svojih manjkavosti. Opći je dojam da je autor htio mnogo ali je zapravo pokazao malo.

Iako opsegom najmanja, knjiga D. Angelova ostaje ipak najvredniji prilog proučavanju bogumilstva i njegovom utjecaju na katarsko-dualistički pokret koji se u XII. i XIII. stoljeću razvio na području Rimske Crkve.

Franjo Šanjek

G. HUBER, *Moj će anđeo ići pred tobom*, preveo Radovan Grgec. Izdanje HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1976, 123 str.

Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda izdalo je u nizu

»Novi vidici« kao 8. svezak knjigu Georgesa Hubera »Moj će anđeo ići pred tobom«. Djelo je s francuskog preveo prof. Radovan Grgec. Pisac knjige je Georges Huber, švicarski katolički laik, novinar, dopisnik brojnih listova. Kao novinar proveo je u Rimu tridesetak godina. Istakao se je u laičkom apostolatu i u pokoncilskoj djelatnosti. Napisao je nekoliko knjiga s vjerskom tematikom, a ovo mu je djelo objavljeno prvi put god. 1970. »U vrijeme nuklearne fizike i svemirskih letova, — čitamo u predgovoru — u vrijeme desakralizacije i demitizacije, suvremenom čovjeku i vjerniku teško je vjerovati u sve ono što ne može vidjeti ili opipati« (str. 5).

Nema sumnje da će ta Huberova knjiga među našim čitateljima izazvati različite reakcije, ocjene i kritike. Recimo otvoreno! Bit će i onih koji će je nastojati omalovažiti, prikazati je bezvrijednom. Neki će je prihvatiti možda i s prevelikim oduševljenjem. Sve zavisi od čitatelja, njegove teološke naobrazbe i njegove veće ili manje sklonosti prema problemima angelologije i demonologije. Djelo G. Hubera u svojoj je vrsti bez sumnje vrijedno. Ono doduše nema dublje teološke vrijednosti i ostaje na razini solidne novinarske teologije. To su pobožna razmišljanja autora o tekstovima Biblije, pojedinih crkvenih dokumenata, papa, teologa, svetaca i crkvenih pisaca koji govore o anđelima, o njihovom značenju, djelovanju i intervencijama u životu čovjeka.

Za naslov knjige uzete su riječi Biblije iz knjige Izlaska. Bog je naime posredstvom anđela vodio Izraelce četrdest godina kroz tisuće potoškoća od obala Nila do obećane zemlje. Danju bi anđeo razastirao veliki oblak nad Izraelcima kako bi ih zaštitio od sunca, a noću bi palio ispred njih ognjeni stup da im rasvijetli put. Tako je Bog ispunio svoje obećanje koje je najavio riječima: »Saljem, evo, svog anđela pred tobom, da te čuva na putu i dovede te u mjesto koje sam priredio . . . Moj će anđeo ići pred tobom« (Izl 23, 20—23).

Svjedoci smo da se u posljednje vrijeme u svijetu sve više pojavljuje zanimanje za angelologiju i

demonologiju. Anđeli postaju temom znanstvenih kongresa, a demoni književnih djela i filмова. Autor doduše podsjeća na misao sv. Ivana od Križa, koji je rekao, da veća bijeda među ljudima izaziva još veće Božje milosrđe (str. 110), te da sadašnji razvoj angelologije kreće upravo tim smjerom, ali nije nažalost dublje razradio upravo tu problematiku vezanu uz današnjeg frustriranog, osamljenog, nesigurnog i otuđenog čovjeka. Unatoč svim bučnim ponudama našega konzumentnog, potrošačkog društva čovjek sve više osjeća da je osamljen. Kao malo dijete čovjek je imao na tisuće prijatelja. Što postajemo stariji, to smo sve štedljiviji u poklanjanju naziva — prijatelj. Doživjeli smo i previše razočaranja u životu i zato smo u poklanjanju povjerenja postali škrti. Zato nas činjenica da smo ponovno sreli osobu koju smo u danima naše mladosti nazivali prijateljem tako veseli. Možda upravo u tome leži razumijevanje odraslog čovjeka za probleme angelologije.

U prilog potrebe jedne ovakve knjige na našem tlu govori i činjenica da je kod mnogih naših vjernika kao minimum religioznosti ostala još samo vjera u anđela čuvara njihovog djetinjstva i molitve »Oče naš« i »Anđele čuvaru mili«. Bolje je i to nego ništa! Korijen je tu, nešto postoji na što se može nadovezati vjerska pouka i što olakšava prve kontakte.

Valja međutim naglasiti jednu teološku istinu koja će neke iznenaditi. Vjera da svaki čovjek ima anđela čuvara nije dogma. Strogo uzevši nismo dužni vjerovati da svakog od nas prati anđeo čuvar. Dapače, često smo puta skloniji vjerovati u svom životu imaju kao pratioca ne anđela čuvara, već zlog demona. Ono što znamo iz sv. Pisma jest jedino to, da Bog nije stvorio samo jedan materijalni svijet i čovjeka — biće sastavljeno od tijela i duše, već da je stvorio i anđele, bića koji su čisti duhovi i koja imaju visionem beatificam nakon što su bili izloženi tajnoj kušnji. Osim toga znamo iz sv. Pisma, da svako dijete ima svoga anđela čuvara. Uvjerenje da svaki odrastao čovjek ima kroz čitav život jednog takvog ne-

vidljivog pratioca nije nikakva dogma već vjera pobožnoga puka. Međutim, ako uzmemo da se u crkvi Božjoj ne vjeruje samo ono što se dekretira odozgo ili što suhoparna znanost predlaže, već i ono što Duh Sveti snagom krštenja i potvrde poučavajući i vodeći u vjernicima ostvaruje, onda nam postaje jasno da je vjera u anđele čuvaru zapravo plod životnog kršćanstva, koja nije od crkvenog učiteljstva definirana. Naravno, da se valja čuvati od djetinjih predodžbi anđela.

Možda će nekoga svjedočanstva i izjave papā iznesena u knjizi začuditi. Ona su naime u suprotnosti sa suvremenim mentalitetom. Kao što se je govorilo o »smrti Božjoj« u ne tako davnoj prošlosti, danas se običaje govoriti i o »smrti anđela«. Papa Pavao VI. u vezi s time govori da se nije ugasilo sunce koje sja, nego da su se zamračile ljudske oči.

Danas smo svjedoci osporavanja crkvene nauke o anđelima. Možda je to prilika da se istina o anđelima produbi, njezini temelji bolje osvijetle i da se od nje odstrane sve suvišne naslage. »Zbog zdravih reakcija koje izazivaju, osporavatelji nauke o anđelima mogu, i ne znajući, postati njezini promicatelji« (str. 110) — napominje pisac. Bude li knjiga na našem tlu odigrala barem jedan dio te uloge, ona će postići uspjeh i opravdati svoje postojanje.

Juraj Kolarić

PRIMLJENE KNJIGE

1. AA, El Concilio de Braga y la function de la legislacion particular en la Iglesia. Salamanca 1975. Consejo Superior de investigaciones scientificas. Strana 475. — To je zbornik radova XIV. međunarodnog Tjednā za kanonsko pravo u Bragi. Posvećen je 1400. godišnjici II. braganskog sabora. Razni autori obrađuju 1. i 2. braganski sabor i osobito temu partikularnog crkvenog prava. Drugi vatikanski sabor je ionako naglasio legitimnost raznolikosti koja postoji između pojedinih mjesnih, nacionalnih Crkava. Sabor u Bragi imao je izvan-